

เฝ้าระวังการแพร่กระจายของ *Conyza canadensis* (L.) Cronq. ในประเทศไทย
Surveillance of *Conyza canadensis* (L.) Cronq. Distribution in Thailand.

จันทร์เพ็ญ ประคองวงศ์¹ จริญญา ปิ่นสุภา¹ เบญจมาภรณ์ ลิ้มประเสริฐ²
มัตติกา ทองรส³

¹ สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

² สำนักการเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก ³ สำนักวิจัยพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6

บทคัดย่อ

การสำรวจติดตามการเกิดขึ้นหรือการไม่ปรากฏของ *Conyza canadensis* (L.) Cronq. ได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2550 ถึงกันยายน 2552 พื้นที่สำรวจนั้นมีทั้งพื้นที่ทำการเกษตร เช่น แปลงปลูกพืชไร่ พืชผัก และไม้ดอกเมืองหนาว กับพื้นที่ที่ไม่ได้ทำการเกษตรของประเทศไทย โดยแบ่งเป็น 6 ภาค คือ **ภาคเหนือ** : จังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ น่าน ลำพูน แพร่ และ อุตรดิตถ์ **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** : ที่จังหวัดเลย หนองคาย นครพนม สกลนคร มุกดาหาร ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี **ภาคตะวันตก** : จังหวัดตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี **ภาคกลาง** : จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม ฉะเชิงเทรา **ภาคตะวันออก** : จังหวัด ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด **ภาคใต้** : จังหวัดระนอง สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต จากการสำรวจพบจ้อย *Conyza sumatrensis* (Retz.) Walker ในพื้นที่ทั้ง 6 ภาคที่สำรวจ ส่วนใหญ่พบกระจุกกระจายอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ได้ทำการเกษตร สำหรับพื้นที่ทำการเกษตรจะพบในแปลงปลูกพืชไร่ พืชผักและพืชอุตสาหกรรม เช่นสวนยางพารา และสวนปาล์มน้ำมันเป็นต้น และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่พบจ้อย จะมีความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเลจนถึงระดับความสูงมากกว่า 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล นอกจากนี้พบตามข้างทางและละแวกบริเวณรอบนอกของสวนป่าและที่สำคัญคือไม่พบการแพร่กระจายของ *Conyza canadensis* (L.) Cronq.

คำนำ

การเฝ้าระวัง (surveillance) หมายถึง กระบวนการที่เป็นทางการเพื่อรวบรวมและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของศัตรูพืช หรือการไม่มีปรากฏโดยการสำรวจการติดตามหรือวิธีอื่น ๆ (นิรนาม,2006) เพื่อจะได้ทราบสถานภาพของศัตรูพืชโดยเฉพาะศัตรูพืชต่างถิ่นซึ่งหมายถึงสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เช่น พืช สัตว์ และแมลงเป็นต้น ที่ถูกนำเข้าจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ โดยจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม และศัตรูพืชเหล่านี้สามารถอยู่รอดในสิ่งแวดล้อมใหม่ ปรับตัวเจริญเติบโตกลายเป็นปัญหาในท้องถิ่นหรือแหล่งที่เข้าไปอยู่ใหม่ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะวัชพืช วัชพืชต่างถิ่นมากมายหลายชนิดได้ถูกนำเข้ามาในประเทศไทย เช่น ผักตบชวา หญ้าขจรจบ สาบเสือ หญ้ายาง และไมยราบยักษ์ เป็นต้น พืชดังกล่าวได้กลายเป็นวัชพืชของประเทศไทยก่อให้เกิดปัญหาทั้งในพื้นที่ทำการเกษตร และไม่ได้ทำการเกษตร ในแง่ของเศรษฐกิจเราต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการกำจัด นอกจากนี้ยังมีผลกระทบด้านอื่น ๆ อีกซึ่งไม่ได้กล่าวในที่นี้

อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นนั้นสามารถป้องกันได้ด้วยมาตรการทางกฎหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการนำพืชที่มีประวัติเป็นวัชพืชร้ายแรงในหลาย ๆ ประเทศ หรือมีศักยภาพที่จะเป็นวัชพืชร้ายแรงเข้ามาในประเทศไทย กรมวิชาการเกษตรในฐานะที่มีหน้าที่โดยตรงในเรื่องการระบาดของศัตรูพืชก็ได้ดำเนินการทางด้านกฎหมาย แต่มาตรการกฎหมายอย่างเดียวจะประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน โดยประชาชนต้องไม่เป็นผู้ทำการแพร่กระจายพันธุ์วัชพืชที่มีปัญหา และการเฝ้าระวังติดตามการระบาดของพืชหรือวัชพืชต่างถิ่น ซึ่งจะได้กล่าวถึงบทบาทของกรมวิชาการเกษตรในฐานะที่เป็นองค์การอารักขาพืชแห่งชาติ (National Plant Protection Organization) (NPPO) ต่อไป

ตามมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรการสุขอนามัย (International Standard for Phytosanitary Measures) (ISPM) no.5 (นิรนาม,2006) ได้อธิบายความหมายของ**ศัตรูพืชกักกัน (Quarantine Pest)** ไว้ว่า คือศัตรูพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพต่อพื้นที่ที่อยู่ในอันตรายนั้น และยังไม่ได้อยู่ในที่นั้น หรือมีอยู่แต่ไม่แพร่กระจายอย่างกว้างขวาง และกำลังมีการควบคุมอยู่อย่างเป็นทางการ (นิรนาม,2006) และอีกคำที่มักพบในเรื่องที่เกี่ยวกับการกักกันพืชคือ **สิ่งต้องห้าม (prohibited articles)** ซึ่งหมายถึง ส่วนของพืชหรือพาหะการนำเข้ามีความเสี่ยงสูงที่ศัตรูพืชร้ายแรงจะถูกนำเข้ามา (introduced) เจริญแพร่พันธุ์อย่างถาวร (establish) แพร่กระจาย (spread) และก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจติดตามมาภายหลัง ข้อความทั้ง 2 ดังกล่าวคือ **ศัตรูพืชกักกัน** และ**สิ่งต้องห้าม** จะปรากฏอยู่ในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

กรมวิชาการเกษตรได้ยก่าง**ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 3** ฉบับที่ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกักพืช และได้ส่งให้สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร

แห่งชาติ (มกอช.) เพื่อแจ้งให้ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกทราบและแสดงความคิดเห็นกับ **ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์**ดังกล่าว ประเทศออสเตรเลียเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกที่ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสถานะภาพของศัตรูพืช ตามที่ได้ระบุในทำนองประกาศกระทรวงฯ คือข้อความในข้อ 2 “ ที่ให้ศัตรูพืชจากทุกแหล่งตามทำนองประกาศนี้ เป็น**สิ่งต้องห้าม** เนื่องจากเป็น**ศัตรูพืชกักกัน**” ซึ่งเป็นข้อความในประกาศกระทรวงฯเรื่อง“กำหนดศัตรูพืชเป็น**สิ่งต้องห้าม**ตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2550 “ ที่ได้ประกาศ ณ วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2550 ศัตรูพืชที่ประเทศออสเตรเลียได้ให้ข้อคิดเห็นนั้น ได้กล่าวถึงรายงานการแพร่กระจายของโรคพืช และวัชพืชหลายชนิดในประเทศไทยที่อยู่ในทำนองประกาศกระทรวงฯ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะวัชพืช 2 ชนิด คือ *Conyza canadensis* (L.) Cronq. และจอกหูหนูยักษ์ (*Salvinia molesta* Mitchell) ดังนั้นจึงขอตัดรายชื่อวัชพืชทั้งสองออกจากบัญชีรายชื่อศัตรูพืชกักกันในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังกล่าว

การชี้แจงต่อข้อคิดเห็นของประเทศออสเตรเลียในขั้นต้นนั้น กรมวิชาการเกษตรโดยกลุ่มวิจัยวัชพืช สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช ได้รายงานว่าไม่พบรายงานการแพร่กระจายของ *C.canadensis* (L.) Cronq.ในประเทศไทย ส่วนจอกหูหนูยักษ์นั้นในปี พ.ศ. 2549 พบการระบาดของจอกหูหนูยักษ์ในบริเวณหนองน้ำขนาดเล็กพื้นที่ประมาณ 100 ตารางเมตร ที่ตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา แต่ได้มีการกำจัดและมีวิธีการควบคุมอย่างเป็นทางการแล้ว ดังนั้นกรมวิชาการเกษตร จึงขอยืนยันให้คงชื่อของวัชพืชทั้ง 2 ชนิดดังกล่าวในบัญชีรายชื่อของศัตรูพืชกักกันของประเทศไทยตามประกาศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

อย่างไรก็ตามเมื่อมีข้อคิดเห็นที่แตกต่างของประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก และเพื่อให้ได้ข้อมูลสถานะภาพของ *C.canadensis* (L.) Cronq. และจอกหูหนูในประเทศไทยจึงควรมีงานวิจัยและทำการสำรวจ เฝ้าระวังการแพร่กระจายของวัชพืชทั้งสองชนิด เพื่อจะได้ใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการตามมาตรฐานสากล ในการอ้างอิงข้อมูลด้านศัตรูพืชกักกันต่อไป

ดังนั้น สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช จึงได้มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับการเฝ้าระวังการระบาดของวัชพืชกักกัน หรือวัชพืชชนิดที่มีศักยภาพเป็นวัชพืชร้ายแรง เพื่อติดตามเฝ้าระวัง รวมถึงงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการเฝ้าระวังการระบาดของ *C.canadensis* (L.) Cronq. ซึ่งจะได้ข้อมูลสถานะภาพ *C. canadensis* ที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นข้อมูลอ้างอิงในกรณีที่มีปัญหา หรือข้อคิดเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างประเทศสมาชิกในองค์การการค้าโลกต่อไป

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. เลนส์ขยาย และกล้องบันทึกภาพ
2. วัสดุและอุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่างพรรณไม้
3. เอกสาร ตำราในการจำแนกพืช และภาพถ่ายของ *Conyza canadensis* (L.) Cronq.

วิธีการ

1. การค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

ค้นคว้าเอกสาร เกี่ยวกับการจำแนกพันธุ์ (species) ของพืชในสกุล *Conyza* และรายงานการแพร่กระจายกับปัญหาของ *C. canadensis* (L.) Cronq. และ *C. sumatrensis* (Retz.) Walker

2. การสำรวจติดตามการระบาดของ *C.canadensis* (L.) Cronq.

แผนการสำรวจการปรากฏหรือไม่ปรากฏของ *C. canadensis* (L.) Cronq. ในประเทศไทยนั้น ได้สำรวจทั้งในพื้นที่ทำการเกษตร และไม่ได้ทำการเกษตร รวมถึงริมถนนตามแนวชายป่าตามภาคต่าง ๆ ซึ่งได้แบ่งตามที่ได้กำหนดในอักขรนาุกรมภูมิศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถาน บัณฑิตยสถาน เล่มที่ 1 ปี 2552 หน้า 3-18 (<http://www.thaihomaster.com/showinformation.php?TYPE=I&ID=464>) ดังนี้

ภาคเหนือ : จังหวัดเชียงราย ที่อำเภอเวียงแก่น เทิง เชียงแสน แม่สรวย และเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ ที่อำเภอเชียงดาว ผาง ไชยปราการ แม่ริม สันทราย จังหวัดลำพูน กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง บ้านโฮ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อำเภอเมือง แม่สะเรียง ขุนยวม ปางมะผ้า และปาย จังหวัดน่านที่อำเภอเมือง เชียงกลาง ทุ่งช้าง ปัว และบ่อเกลือ จังหวัดแพร่ ที่อำเภอเมือง สูงเม่น และเด่นชัย และ จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่อำเภอเมือง และตรอน

ภาคตะวันตก : จังหวัดตากที่อำเภอ พบพระ แม่สอด และอุ้มผาง จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง ด่านมะขามเตี้ย พนมทวน ไทรโยค ศรีสวัสดิ์ ทองผาภูมิ และสังขละบุรี จังหวัดราชบุรี อำเภอเมือง ดำเนินสะดวก โพธาราม และสวนผึ้ง และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อำเภอสามร้อยยอด และกุยบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : จังหวัดเลยที่อำเภอนาแห้ว ด่านซ้าย ท่าลี่ เชียงคาน และ ปากชม จังหวัดหนองคายที่อำเภอเมือง สังคมท่าบ่อ ศรีเชียงใหม่โพนพิสัย บากตาด และบึงกาฬ จังหวัดนครพนมที่อำเภอเมือง ธาตุพนม นาแก ปลาปาก และเรณูนคร จังหวัดสกลนครที่อำเภอเมือง กุดบาก พังโคน ภูพาน และสว่างดินแดน จังหวัดมุกดาหารที่อำเภอเมือง นิคมคำสร้อย และดงหลวง จังหวัดขอนแก่นที่อำเภอเมือง ชุมแพร น้ำพอง พล มัญจาคีรี และภูเวียง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่อำเภอเมือง และยางตลาด จังหวัดมหาสารคามที่อำเภอเมือง โกสุมพิสัย และบรบือ จังหวัดนครราชสีมาที่

อำเภอปากช่อง เมือง ปักธงชัย โชคชัย ด้านขุนทด จักรราชห้วยแกลง บัวใหญ่ และพิมาย จังหวัดชัยภูมิที่อำเภอเมือง เกษตรสมบูรณ์ คอนสวรรค์ จัตุรัส และภูเวียง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่อำเภอเมือง ลำปลายมาศ หนองกี่ พุทไธสง และนาโพธิ์ จังหวัดสุรินทร์ที่อำเภอเมือง ปราสาท และ สังขะ จังหวัดอุบลราชธานีที่อำเภอเมือง วารินชำราบ พิบูลย์มังสาหาร นาจนวน น้ำยืน บุญทรริก เดชอุดม และโขงเจียม

ภาคกลาง : จังหวัดสุโขทัยที่อำเภอเมืองศรีนคร และศรีสำโรง จังหวัดพิษณุโลกที่อำเภอเมือง ชาติตระการ พรหมพิราม และวังทอง จังหวัดเพชรบูรณ์ที่อำเภอเมืองชนแดน เขาค้อ หล่มสัก และวิเชียรบุรี จังหวัดนครสวรรค์ที่อำเภอตากฟ้า และตาคลี จังหวัดอุทัยธานีที่อำเภอเมือง หนองฉาง บ้านไร่ และลานสัก จังหวัดอ่างทองที่อำเภอเมือง และ สามโก้ จังหวัดสุพรรณบุรีที่อำเภอเมืองด่านช้าง และอู่ทอง จังหวัดนครปฐมที่อำเภอเมือง และกำแพงแสน จังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอเมือง บางคนที และอัมพวา

ภาคตะวันออก : จังหวัดปราจีนบุรี ที่อำเภอเมือง ประจันตคาม และกบินทร์บุรี จังหวัดสระแก้วที่อำเภอเมือง และวังน้ำเย็น จังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอเมือง พนมสารคาม และเขาหินซ้อน จังหวัดชลบุรีที่อำเภอบางละมุง และศรีราชา จังหวัดระยอง ที่อำเภอเมือง แกลง และวังจันทร์ จังหวัดจันทบุรีที่อำเภอเมือง นายายอาม แก่งหางแมว สอยดาว และท่าใหม่ จังหวัดตราดที่อำเภอเมือง และเขาสมิง

ภาคใต้ : จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่อำเภอเมือง พุนพิน และไชยา จังหวัดระนองที่อำเภอเมือง กระบุรี และ กะเปอร์ จังหวัดพังงาที่อำเภอตะกั่วป่า คุระบุรีและท้ายเหมือง และจังหวัดภูเก็ตที่อำเภอเมือง กะทู้ และถลาง

วิธีการสำรวจใช้วิธีเดินสำรวจเป็นแนวเส้นทแยงของพื้นที่สำรวจ ซึ่งได้แก่แปลงพีชไร่ พีชผัก และพีชสวนเช่นสวนส้มโอ และสวนลิ้นจี่ และพืชอุตสาหกรรม เช่น ยางพารา และปาล์มน้ำมัน หรือตามแถวริมถนน หรือบริเวณรอบนอกของสวนป่า เมื่อพบพืชสกุล *Conyza* ก็จะต้องตรวจสอบลักษณะของขนที่ใบประดับของดอกย่อย ซึ่งจะเป็นลักษณะเด่นที่ใช้แยก ชนิด/พันธุ์ (species) ระหว่าง *C. sumatrensis* กับ *C. canadensis* และบันทึกลักษณะของต้น ใบ พร้อมทั้งบันทึกสถานที่และสภาพแวดล้อมของพื้นที่สำรวจ เก็บตัวอย่างเพื่อจัดทำพรรณไม้แห้ง รวมถึงเมล็ดที่แก่และสมบูรณ์

เวลาและสถานที่

เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2550 ถึงเดือนกันยายน 2552 ในพื้นที่ทำการเกษตรและไม่ได้ทำการเกษตร บริเวณข้างทางและสวนป่า

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

พืชสกุล *Conyza* จัดอยู่ในวงศ์ (family) Asteraceae ลักษณะของพืชในสกุลนี้คือ เป็นพืชอายุปีเดียวหรือหลายปีหรือเป็นไม้พุ่ม ใบ เรียงแบบสลับ (alternate) ขอบใบเรียบ หรือจักคล้ายซี่ฟัน (toothed) หรือขอบใบเว้าลึกเข้าหาเส้นกลางใบในลักษณะเดียวกับใบประกอบแบบขนนก (pinnatifid) ช่อดอกประกอบด้วยดอกย่อยเป็นกระจุกมีดอกย่อยมากกว่า 1 ชนิด (Capitula heterogamous) ชั้นของริ้วประดับ (Phyllarics) มีหลายชั้น ลักษณะเรียวยาวรูปใบหอก หรือรูปคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีด้านยาว ยาวมากกว่ากว้าง ใบประดับชั้นนอกมีขนาดเล็กกว่าใบประดับชั้นใน ดอกย่อยรอบนอกเป็นดอกตัวผู้ สีขาว/เขียว/เหลือง มีหลายชั้น รูปร่างเป็นเส้น หรือปลายกว้างโคนแคบ ดอกย่อยรอบในหรือตรงกลางช่อเป็นดอกสมบูรณ์เพศ สีเหลืองอ่อน/เขียว/ขาว แต่มักจะเป็นหมัน มีกลีบดอกเป็นรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกชั้นนอกที่เพิ่มขึ้นจะมีลักษณะเป็นขนเส้นยาวและอ่อน พืชในสกุลนี้มี 60 พันธุ์ (species) เจริญเติบโตได้ดีในเขตอบอุ่นและเขตร้อน (http://plantnet.rbg Syd.nsw.gov.au/cgi_bin/NSWf/.p/?IVI=gn&name=Conyza)

Key to the genus *Conyza*

1. Involucral bracts densely hair2
2. Leaves linear, oblong or narrow-oblongate ; the whole plant appearing pale grey from the spread septate hairs especially dense on the stems and around the axis*C. bonariensis*
- 2* Leaves lanceolate, oblongate or spatulate ; plants hispid with short septate or glandular hairs, giving a yellowish green appearance3
- 3 Growth from widely branching below the diffuse inflorescence ; stems and leaves with dense yellow glandular hairs, as well as hispid hairs on the leaves*C. leucantha*
- 3* Growth form mainly a simple unbranched below a distinct inflorescence; stems and leaves hispid with septate hairs4
- 4 Inflorescence of up to 7 heads; involucre darker Than the florets, heads 8-12 mm. long. 15-20 mm. diam*C. primulifolia*
- 4* Inflorescence of many heads ; involucre pale, the

- same colour as the florets; heads 4-5 mm. long 3-4 mm. diam*C.sumatrensis*
1. Involucral bracts glabrous or almost so5
5. Heads campanulate, outer florets with short, but visible,
white ligules, involucral bracts pale cream on the innersurface6
- 6 Stems conspicuously but not densely hairy with long,
spreading septate hairs, leaf margins usually
more or less toothed, flat, involucral bracts without
an apical red spot*C.canadensis*
- 6 * Stem not conspicuously hairy, leaf margins
entire or crenulate, recurves; involucral
bracts usually with an apical red dot*C.parva*
- 5 * Heads hemispherical; outer florets filiform,
involucral bracts orange or reddish on
the inner surface, glabrous, without
an apical red spot*C.bilbaoana*

(http://plantnet.rbgsyd.nsw.gov.au/cgi_bin/NSWfl.pl?page=nswfl&name=Conyza)

Compiled and edited by staff of the National Herbarium of New South Wales. 1999-2010
Royal Botanic Gardens & Domain Trust, Sydney Australia

จากตารางกุญแจเพื่อจำแนกพันธุ์ (species) ของสกุล *Conyza* จะเห็นข้อแตกต่างอย่างเด่นชัดของ *C. sumatrensis* กับ *C. canadensis* ในข้อ 1 และ 1 * คือ ใบประดับของ *C. sumatrensis* มีขนปกคลุมหนาแน่น ส่วนใบประดับของ *C. canadensis* จะเกลี้ยง (ไม่มีขน) หรือเกือบเกลี้ยง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของ *C. sumatrensis* และ *C. canadensis*

ชื่อวิทยาศาสตร์ *C. sumatrensis* (Retz.) Walker

Syn. *C. albida* Willd. ex Spreng

C. floribunda Kunth

Erigeron floribundes (Kunth.) Sch. Bip.

C. alissima

C. nandia

ชื่อสามัญ

fleabane, tall fleabane, broad-leaved fleabane, white horse weed,
sumatran fleabane, guernsry fleabane

ชื่อไทย จ้อล่อ

ถิ่นกำเนิด อเมริกาใต้

พืชอายุปีเดียว **ต้นสูง** 1-2 เมตร ปกคลุมด้วยขน ไม่แตกกิ่งก้าน หรือแตกกิ่งเมื่อมีช่อดอก **ใบ** เป็นใบเดี่ยวติดแบบสลับ ปกคลุมด้วยขนทั้งสองด้าน **ใบ** ช่วงล่างของลำต้นรูปใบหอกเรียวยาว หรือ รูปใบหอกแต่กลับเอาด้านกว้างขึ้นยาว 4-10 ซม. กว้าง 5-12 มม. ขอบใบจักคล้ายซี่ฟัน **ใบ** ช่วงบนของลำต้นรูปใบหอกเรียวยาว ขอบใบเรียบ **ช่อดอก** แตกกิ่งมากประกอบด้วยดอกย่อยแบบกระจุกแน่น **ดอกย่อย** ไม่มีก้านดอก ยาว 4-6 มม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 6-10 มม. **ใบประดับ** มีขนปกคลุมหนาแน่น สีเขียวอ่อน ขอบเรียบ ผิวด้านในสีน้ำตาลแดง **ดอกย่อย** รอบนอกสีขาวหรือสีครีม รูปร่างเป็นเส้นเรียว **ดอกย่อย** รอบในมีจำนวนน้อยกว่า สีเหลืองอ่อน **ผล** แบบที่มีเปลือกบางแห้ง และเหนียว แต่เปลือกไม่หลอมรวมกับเปลือกของเมล็ด เมื่อแก่เปลือกไม่แตก มีเมล็ด 1 เมล็ด มักเรียกผลว่าเมล็ด รูปทรงกลมรี มีขนยาวเป็นกระจุกที่ด้านปลายเมล็ด

(http://plantnet.rbgsyd.nsw.gov.au/cgi_bin/NSWflpl?page=nswfl&lvl=sp&name=Conyza-sumatrensis)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *C.canadensis* (L.) Cronq.

Syn. *Erigeron canadensis* (L.) Cronq.

Leptilon canadensis

ชื่อสามัญ horse weed, Canadian horse weed< Canadian fleabane, coltstail, marestail, butter weed

ชื่อไทย -

ถิ่นกำเนิด อเมริกาเหนือ และอเมริกากลาง

พืชอายุปีเดียว **ต้นตั้งตรง** สูง 50-200 ซม. ไม่แตกกิ่ง ยกเว้นส่วนปลายแตกกิ่งเพื่อออกดอก ปกคลุมด้วยขนยาว **ใบเดี่ยว** เรียง ติดกับต้นแบบสลับ **ใบ** ที่อยู่ช่วงล่างของลำต้นรูปใบหอกหรือใบหอกหัวกลับ เรียวยาว ขอบใบจักเป็นซี่ฟัน มีขนอ่อนปกคลุมใบทั้งสองด้าน **ใบ** ช่วงบน หรือบริเวณช่อดอกมีขนาดเล็กรูปเรียวยาว ขอบใบเรียบแตกกิ่งมาก ประกอบด้วยดอกย่อยแบบกระจุกแน่น **ดอกย่อย** ไม่มีก้านดอก มีเส้นผ่าศูนย์กลางน้อยกว่า 1/8 นิ้ว **ใบประดับ** เกือบถึง หรือมีขนอ่อนบาง ๆ ดอกย่อยที่เรียงตรงกลางดอกสีขาว/ชมพูอ่อน ดอกย่อยรอบนอกสีขาว/ชมพูอ่อน **ผล** แบบที่มีเปลือกบางแห้งและเหนียว แต่เปลือกมิได้หลอมรวมกับเปลือกหุ้มเมล็ด เมื่อแก่เปลือกไม่แตกมี 1 เมล็ดมักเรียกผลว่าเมล็ดรูปทรงกลมรีมีขนยาวเป็นกระจุกที่ปลายเมล็ด

(<http://www.col.org/pages/467659>)

เมื่อได้ศึกษาลักษณะของพืชในสกุล *Conyza* ทั้ง 2 พันธุ์ (Species) ตามรายละเอียดข้างต้นแล้ว ได้ออกสำรวจการปรากฏหรือไม่ปรากฏของ *Conyza* ทั้ง 2 พันธุ์/ชนิด พื้นที่สำรวจได้

แบ่งออกเป็น 6 ภาค ตามที่กำหนดในแผนงานวิจัย โดยสำรวจทั้งในแปลงปลูกพืชไร่ พืชผัก สวนไม้ผล และพืชอุตสาหกรรม ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่สำรวจมีทั้งความสูงระดับน้ำทะเล กับพื้นที่ที่ สูงกว่าระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 เมตร

ในประเทศไทยมีรายงานการแพร่กระจายของพืชในสกุล *Conyza* 2 ชนิดคือ *C.sumatrensis* (Retz.) Walker ซึ่งพบทั่วทุกภาคของประเทศไทยที่ระดับสูงจากน้ำทะเล 100 -1,000 เมตร (Harada et al.,1987) ส่วน *Conyza* อีกชนิดคือ *C.stricta* Willd.var.*stricta* แพร่กระจายที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทวีปแอฟริกา ทางด้านเหนือของประเทศประเทศอินเดีย ถึงทางใต้ของประเทศจีน และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศไทยพบในไร่ถั่วเหลือง ทางภาคเหนือ (Radanachales and J.F., 1994)

การสำรวจและติดตามการแพร่กระจายของ *C.canadensis* (L.) Cronq. นั้น คณะทำงานได้ศึกษาลักษณะเด่นที่เป็นข้อแตกต่างระหว่าง *C.canadensis* (L.) Cronq. กับ *C. sumatrensis* (Retz.) Walker ตามข้อความที่ปรากฏในกฎแฉการจำแนกชนิดของพืชในสกุล *Conyza* ผลจากการสำรวจนั้น พบ *Conyza* เพียงชนิดเดียวคือ *C. sumatrensis* (Retz.) Walker แต่ไม่พบ *C.canadensis* (L.) Cronq.

การแพร่กระจายของจ้อย (*Conyza sumatrensis* (Retz.) Walker)

ภาคเหนือ พบจ้อยในพื้นที่ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง มันฝรั่งและพืชผัก นอกจากนี้ตามสวนผลไม้ เช่นสวนส้มโอ และลิ้นจี่ กับบริเวณรอบนอกของสวนป่า ริมถนนและบริเวณที่ว่างของบ้านพักอาศัย รวมถึงพื้นที่รกร้างที่ไม่ได้ทำการเกษตร พบจ้อยทุกจังหวัดที่สำรวจ

ภาคตะวันตก พบจ้อยในลักษณะเดียวกับทางภาคเหนือ และพบที่จังหวัดตาก ในแปลงปลูกมันฝรั่ง และแปลงปลูกไม้ดอกต่างๆ ตามริมถนนและที่รกร้างไม่ได้ทำการเกษตร ส่วนที่จังหวัดกาญจนบุรี พบจ้อยปริมาณเล็กน้อย และส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณรอบที่พักรถ ซึ่งอาจแพร่กระจายมาตามธรรมชาติ คือปลิวมากับลม เนื่องจากเมล็ดจ้อยนอกจากมีขนาดเล็กแล้วยังมีกระจุกขนที่ปลายด้านหนึ่งของเมล็ด ช่วยทำให้ปลิวไปได้ไกล นอกจากนี้ยังอาจติดมากับยานพาหนะ วัสดุที่ใช้ทางการเกษตรต่างๆ คน สัตว์ ดิน หรือผลผลิตการเกษตรต่างๆ เป็นต้น ส่วนที่จังหวัดราชบุรีและประจวบคีรีขันธ์ไม่พบจ้อยในพื้นที่ที่สุ่มตรวจ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบจ้อยค่อนข้างมาก โดยเฉพาะแนวริมถนนเลียบบแม่น้ำโขงจากจังหวัดเลยไปจังหวัดหนองคาย บริเวณบ้านพักอาศัยของเกษตรกร และที่รกร้าง ส่วนจังหวัดอื่นๆพบจ้อยแพร่กระจายเล็กน้อยตามริมถนน และชายป่า

ภาคกลาง พบจ้อยแพร่กระจายค่อนข้างมากในพื้นที่ทำการเกษตรที่อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ และพบเล็กน้อยตามริมถนน และพื้นที่ไม่ได้ทำการเกษตร ที่จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก และอุทัยธานี ส่วนจังหวัดนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ไม่พบจ้อย

ภาคตะวันออก พบจิ้งจอกแพร่กระจายมากในสวนยางพาราที่อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีและพบปริมาณเล็กน้อยในสวนยางพาราที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนจังหวัดอื่นๆไม่พบจิ้งจอกในแปลงที่สุ่มสำรวจ

ภาคใต้ พบจิ้งจอกแพร่กระจายมากในสวนยางพารา และสวนสมุนไพรรอบอำเภอเมือง และถกลางจังหวัดภูเก็ต และพบปริมาณเล็กน้อยในสวนยางพาราที่อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

สรุปผลการทดลองและคำแนะนำ

จากการสำรวจเพื่อบันทึกข้อมูลการปรากฏหรือไม่ปรากฏของ *C.canadensis* (L.)Cronq. โดยการสุ่มตรวจพื้นที่ทั้งที่ทำการเกษตร และไม่ได้ทำการเกษตร ในพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ต่างๆ คือพื้นที่ที่มีความสูงระดับน้ำทะเล และพื้นที่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 เมตร ผลของการศึกษา ไม่พบการปรากฏของ *C.canadensis* (L.)Cronq. ตามภาคต่างๆทั้ง 6 ภาค ของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะพบการแพร่กระจายของ *C. sumatrensis* (Retz.) Walker ทั้งในพื้นที่ทำการเกษตร และไม่ได้ทำการเกษตร และบริเวณรอบนอกของสวนป่า ระดับความสูงของพื้นที่ที่พบตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเล จนถึงความสูงมากกว่า 1,000 เมตร

เอกสารอ้างอิง

1. นีรนาม,2006. ISPM No.5 (รายการคำอธิบายศัพท์บัญญัติด้านสุขอนามัยพืช). สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. กรุงเทพมหานคร , 10900. 195หน้า
2. Anonymous, 1982. Weed Surveying Technique. Paper in ASEAN Plant Advance Course on Weed Identification. 6-25 June 1982. ASEAN PLANTI Quarantine Centre and Training Institute, Malaysia. 20 pp.
3. Harada, J., Y. Paisooksantivatana and S. Zungsontiporn. 1987. Weeds in the Highland of Northern Thailand : color illustrated . Botany and Science Division , Department of Agriculture. Mass & Media Co.Ltd., Bangkok.126 pp.
4. <http://www.plantnet.rbg Syd.nsw.gov.au/cgi-bin/NSWfl.pl?page=nswfl&name=Conyza>
5. [http://www.plantnet.rbg Syd.nsw.gov.au/cgi-bin/NSWfl.pl?page=nswfl&lvl=gn&name=\(Conyza\)](http://www.plantnet.rbg Syd.nsw.gov.au/cgi-bin/NSWfl.pl?page=nswfl&lvl=gn&name=(Conyza))
6. <http://www.plantnet.rbg Syd.nsw.gov.au/cgi-bin/NSWfl.pl?page=nswfl&lvl=sp&name=Conyza sumatrensis>

7. <http://www.col.org/pages/467659>
8. <http://www.thaihomaster.com/showinformation.php?TYPE-I&ID=464>
9. <http://www.zibabwelfora.co.zw/speciesdata/genus.php?>
10. R.Tavatchai and J.F.Maxwell.1994.Weeds of Soybean Fields in THAILAND.Multiple Cropping Center. Faculty of Agriculture. Chiang Mai University. Chiang Mai Thailand.408pp.